

ALEKSANDRA PASZKIEWICZ

ARLETA SZADZIEWSKA

Uniwersytet Gdański

RAPORTOWANIE EKOLOGICZNYCH ASPEKTÓW DZIAŁALNOŚCI W PRZEDSIĘBIORSTWACH ENERGETYCZNYCH I CHEMICZNYCH

Wprowadzenie

Obecnie od przedsiębiorstw wymaga się nie tylko realizacji celów ekonomicznych, ale również poszanowania praw przyrody. Środowisko przyrodnicze stanowi bowiem nieodłączny element funkcjonowania firm, wpływając bezpośrednio na ich istnienie i dalszy rozwój. Z jednej strony dostarcza ono niezbędnych zasobów naturalnych do prowadzenia działalności gospodarczej, z drugiej zaś jest odbiorcą zanieczyszczeń. Dlatego nadmierne użytkowanie środowiska przyrodniczego, a w szczególności jego obciążanie zbyt dużą ilością produktów ubocznych w postaci odpadów, pyłów i ścieków, prowadzi do jego nieodwracalnych zmian. Konsekwencją tego jest wzrost degradacji środowiska przyrodniczego, co zagraża zarówno istnieniu człowieka na ziemi, jak i uniemożliwia prowadzenie działalności gospodarczej. Przestrzeganie zasad ochrony środowiska przez funkcjonujące na rynku podmioty należy zatem do ich powinności wobec obecnych i przyszłych pokoleń. Oznacza też podejmowanie w nich działań łączących efektywność ekonomiczną oraz ekologiczną, a coraz częściej też społeczną,

zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju (*sustainability development*)¹. Jednak w praktyce gospodarczej przedsiębiorstwa mają różny stosunek do ponoszenia odpowiedzialności za korzystanie ze środowiska przyrodniczego. Niektóre traktują przestrzeganie zasad ochrony środowiska jako konieczność wynikającą z narzuconych przez państwo uregulowań prawnych bądź presji opinii społecznej. Stąd informacje ekologiczne związane z prowadzoną przez te jednostki działalnością dotyczą wielkości ilościowych niezbędnych do sporządzania obowiązującej prawem sprawozdawczości. Trzeba jednak zaznaczyć, że część przedsiębiorstw podejmuje szereg działań mających na celu zwiększanie racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi oraz zmniejszanie ich negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze. W firmach tych informacje o ekologicznych aspektach działalności ujawniane w raportach bądź na stronach internetowych stanowią jeden z elementów ich strategii rozwoju związanej z budową przewagi konkurencyjnej na rynku. Z uwagi na to celem artykułu jest przedstawienie:

- a) ewolucji prezentacji ekologicznych aspektów działalności przedsiębiorstw w raportach środowiskowych;
- b) celów i korzyści wynikających z ujawniania informacji na temat proekologicznych działań podmiotów;
- c) wytycznych sporządzania raportów środowiskowych, które zyskały największą popularność w praktyce;
- d) sposobów prezentacji działań proekologicznych w największych firmach energetycznych i chemicznych działających w Polsce.

1. Rozwój raportów środowiskowych

Raporty środowiskowe pojawiły się w latach siedemdziesiątych XX wieku w Ameryce Północnej w firmach, które chciały prowadzić raporty społeczne

¹ Rozwój trwały i zrównoważony to taki, który nie powoduje degradacji środowiska przyrodniczego (mimo wykorzystania zasobów naturalnych), a jednocześnie umożliwia zaspokojenie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń. Trzeba jednak zaznaczyć, że pomimo wieloletniej dyskusji pojęcie zrównoważony rozwój nie jest do tej pory precyzyjnie zdefiniowane. Dlatego w literaturze przedmiotu występują różne jego interpretacje. *Sustainability development* jest określane mianem ekorozwoju, rozwoju zrównoważonego i trwałego, rozwoju samopodtrzymującego się. Patrz szerzej na ten temat: B. Poskrobko, *Teoretyczne aspekty ekorozwoju*, „Ekonomia i Środowisko” 1997, nr 1; B. Piontek, *Rozwój zrównoważony i trwały w miernikach oraz w systemach sprawozdawczości*, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Bytom 2002, s. 7–26.

ne². Zawarte w nich informacje miały charakter głównie jakościowy i obejmowały ograniczony ich zakres, wynikający z istniejących rozwiązań systemów informacyjnych jednostek gospodarczych. Bieżące raportowanie środowiskowe zostało zapoczątkowane w 1989 roku. Wówczas państwowe, norweskie przedsiębiorstwo Norsk Hydro pod silną presją wzrastającego zainteresowania niszczącym wpływem działalności gospodarczej na środowisko przyrodnicze zostało zmuszone do przedstawienia swoich wyników w celu uratowania własnej reputacji³. Od tego czasu nastąpił rozwój zarówno sposobów, jak i zakresu prezentowania informacji dotyczących ekologicznych aspektów działalności gospodarczej. Miały na to wpływ między innymi następujące przesłanki:

- a) postępująca degradacja środowiska przyrodniczego, powodująca niebezpieczeństwo egzystencji nie tylko poszczególnych ekosystemów, ale również samych ludzi;
- b) powstawanie barier ekologicznych funkcjonowania firm związanych z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych;
- c) przyjęcie rozwoju zrównoważonego jako jedynej słusznej drogi dalszego rozwoju gospodarczego;
- d) rozwój przepisów międzynarodowych dotyczących ochrony środowiska,
- e) zmiana podejścia do oceny działalności przedsiębiorstw, która obok efektywności ekonomicznej obejmuje efektywność ekologiczną i społeczną;
- f) wzrost świadomości ekologicznej społeczeństw, co ma wpływ na rozliczanie jednostek za skutki ich negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze;
- g) opracowanie wytycznych sporządzania raportów przez liczne organizacje międzynarodowe;
- h) rozwój systemów zarządzania, które ujmują w strategii podmiotów realizację celów ekologicznych zarówno w długim, jak i w krótkim okresie.

Początkowo liczba publikowanych przez przedsiębiorstwa raportów środowiskowych była niewielka, co wynikało z nieobligatoryjnego charakteru ich sporządzania. Najczęściej informacje o wpływie na środowisko ujawniały jednostki należące do sektorów szczególnie uciążliwych. Celem przekazywania tego typu

² Zawierały one zróżnicowaną formę, gdyż w tym czasie było bardzo mało wytycznych z tego zakresu bądź nie występowały żadne. P. Cerin, *Communication on corporate environmental reports*, „Corporate Social Responsibility and Environmental Management” 2002, no. 9, s. 48.

³ Pierwszym podmiotem, który w Ameryce Północnej opublikował informacje na temat wydzielanych toksycznych emisji w oddzielnym raporcie, było przedsiębiorstwo Monsanto. Patrz szerzej na temat sporządzania raportów środowiskowych: *ibidem*, s. 48–49.

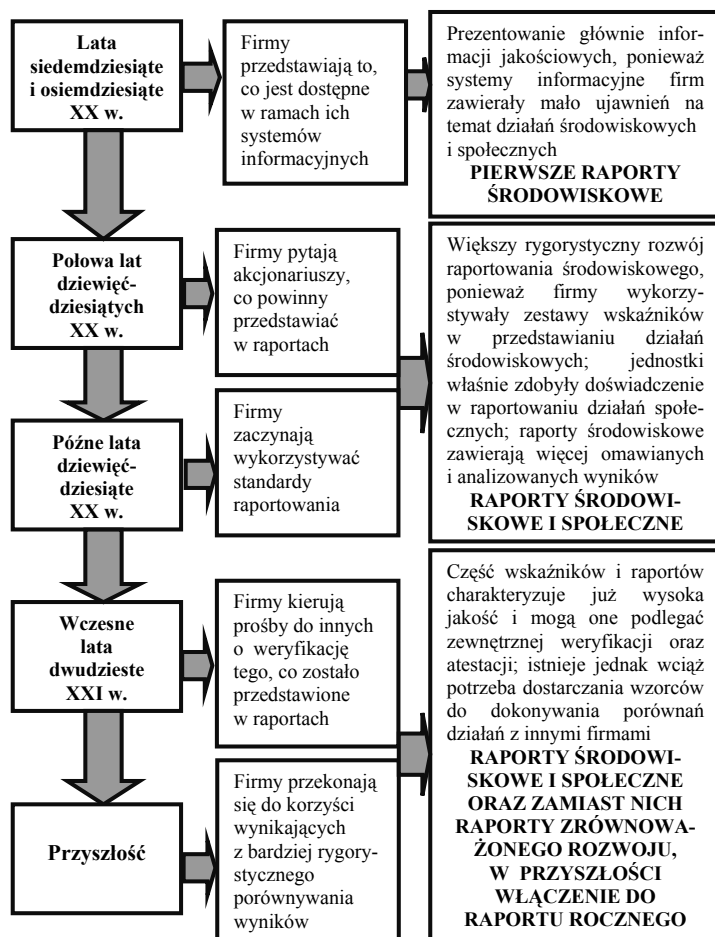
danych było pokazanie opinii publicznej przyjaznych działań podejmowanych na rzecz ochrony środowiska. Niemniej z roku na roku w krajach europejskich oraz na świecie rośnie liczba firm sporządzających raporty środowiskowe. Ponadto zmienia się zakres i sposób dokonywanych przez jednostki ujawnień. Funkcjonujące bowiem na rynku podmioty, chcąc sprostać rosnącym oczekiwaniom społecznym, coraz częściej angażują się w rozwiązywanie pojawiających się problemów społecznych. Dlatego też obok informacji ekologicznych pojawiają się dotyczące społecznych aspektów prowadzonej działalności. Wynikiem tego jest publikowanie zamiast oddzielnych raportów środowiskowych raportów zrównoważonego rozwoju (*sustainability development report*), które zawierają działania przedsiębiorstw o charakterze ekonomicznym, ekologicznym i społecznym. Historyczny rozwój dokonywanych przez jednostki ujawnień na temat podejmowanych działań o charakterze proekologicznym w raportach przedstawia rysunek 1.

Trzeba również zaznaczyć, że dotychczas prezentowanie informacji na temat ekologicznych aspektów działalności jednostek w poszczególnych krajach przybiera zarówno różną formę, jak i odmienny zakres. Powodem takiego stanu jest brak obligatoryjnego charakteru oraz ujednoliconych zasad sporządzania sprawozdań środowiskowych. Dlatego w praktyce gospodarczej można spotkać następujące rozwiązania w zakresie ujawnień środowiskowych⁴:

1. Sprawozdawczość opisowa działań proekologicznych, tj. sprawozdawczość zawierająca opis polityki środowiskowej oraz działalności firmy wraz z danymi dotyczącymi emisji, kontroli i oszczędzania energii.
2. Liczbowa informacja o wpływie na środowisko, zawierająca, oprócz opisu polityki środowiskowej i zakresu udziału w rynku „produktów przyjaznych dla środowiska”, również wielkość zużywanych przez podmiot zasobów oraz ich wydajność.
3. Finansowa sprawozdawczość środowiskowa, obejmująca, obok polityki środowiskowej oraz informacji ilościowych na temat wpływu jednostki na środowisko przyrodnicze, dane finansowe dotyczące między innymi: zobowiązań środowiskowych, kosztów ochrony środowiska (tj. kosztów unieszkodliwiania i redukcji zanieczyszczeń, kosztów zapobiegania

⁴ Patrz szerzej M. Stępień, A.K. Pramanik, *Sprawozdawczość środowiskowa – przegląd rozwiązań w różnych krajach*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 702, Kraków 2006, s. 102–108; S. Schaltegger, K. Müller, H. Hindrichsen, *Corporate environmental accounting*, John Wiley & Sons, New York 1996, s. 235–240.

zanieczyszczeniom oraz opłat ekologicznych), nakładów inwestycyjnych na przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska.

Rys. 1. Historyczny rozwój ujawniania przez przedsiębiorstwa informacji ekologicznych w raportach

Źródło: opracowanie własne na podstawie A.M. Fet, J.K. Staniškis, V. Arbačiauskas, Indicators and reporting as a driving tool for environmental activities in the region, „Environmental Research Engineering and Management” 2009, no. 1 (47), s. 70.

2. Cele i korzyści wynikające z raportowania środowiskowego

Pod terminem „raportowanie środowiskowe” należy rozumieć wszelkie działania mające na celu przekazywanie informacji dotyczącej działalności środowiskowej⁵, których efektem jest najczęściej okresowa publikacja w postaci raportu środowiskowego⁶. Ujawnianie w ten sposób informacje o wpływie przedsiębiorstw na środowisko przyrodnicze oraz o wynikach prowadzonych w nich działań proekologicznych powinny charakteryzować się odpowiednią jakością i użytecznością. Sporządzanie bowiem raportów środowiskowych przez funkcjonujące na rynku podmioty oraz ich publikowanie ma na celu⁷:

- a) ujawnianie informacji będących podstawą oceny przedsiębiorstw z punktu widzenia ich społecznej odpowiedzialności;
- b) dostarczanie użytecznych danych dla akcjonariuszy do podejmowania decyzji;
- c) propagowanie środowiskowych inicjatyw podejmowanych przez firmy;
- d) ustalanie bądź poprawę polityki środowiskowej, celów i planowanych działań na rzecz środowiska przyrodniczego w przedsiębiorstwach;
- e) motywowanie i zachęcanie zarządzających oraz pracowników do podejmowania działań środowiskowych.

Jednakże raportowanie środowiskowe jest zagadnieniem wzbudzającym wiele kontrowersji. W literaturze i praktyce można spotkać się zarówno z entuzjastami, jak i przeciwnikami przygotowywania i publikowania tego typu informacji. Najczęściej zwraca się uwagę na to, że ujawnianie aspektów środowiskowych odpowiada na wzrastające oczekiwania interesariuszy i wspiera przedsiębiorstwo w dialogu z otoczeniem, pokazując konkretne efekty jego zaangażowania. Można spotkać się też z opiniami, które wskazują na wzrost atrakcyjności firmy jako pracodawcy, gdyż podejmowanie działań z tego obszaru umożliwia pozyskanie ambitnych i wysoko kwalifikowanych pracowników. Podkreśla się także, iż ujaw-

⁵ T. Brzozowski, *Raportowanie środowiskowe. Teoria i praktyka w świetle doświadczeń międzynarodowych*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1075, s. 51.

⁶ Trzeba jednak zaznaczyć, że nazwa raportu ujawniającego ekologiczne aspekty działalności jednostki w zależności od jego celu i zawartości może przybierać różne nazwy, takie jak raport zrównoważonego rozwoju (*sustainability report*), społeczny i środowiskowy raport (*social and environmental report*), raport społecznej odpowiedzialności (*CSR raport*). *Environmental reporting guidelines – towards a sustainable society*, June 2007, Ministry of the Environment, Government of Japan, Internet, <http://www.env.go.jp/en/policy/economy/erg2007.pdf>, s. 12, 29.03.2010.

⁷ Patrz szerzej: *ibidem*, s. 13–15.

nianie informacji ekologicznych ułatwia sprostanie przyszłym wymogom co do ekologii i przyczynia się zarazem do zmniejszenia przyszłych zobowiązań środowiskowych. Raportowanie środowiskowe daje możliwość konfrontowania własnych osiągnięć z osiągnięciami najlepszych przedsiębiorstw w danej branży, czyli umożliwia stosowanie swoistego *benchmarkingu*. Może więc stać się narzędziem rywalizacji między przedsiębiorstwami w tej dziedzinie.

Jednocześnie jednak zwraca się uwagę na kwestie, które zniechęcają do raportowania środowiskowego. Jedną z najistotniejszych jest fakt, że działania w tym zakresie wymagają niejednokrotnie ponoszenia znacznych kosztów związanych z przygotowaniem tego typu informacji. Przeciwnicy raportowania kwestionują ich przydatność w procesie komunikowania się z otoczeniem⁸. Wskazuje się także, że źle przygotowany raport może przynieść więcej szkody niż pożytku, ponieważ zbyt ogólnikowy lub przeciwnie – zbyt rozbudowany materiał będzie postrzegany jako niejednokrotnie trudne do zweryfikowania kolejne narzędzie czysto marketingowe.

Ciekawe są powody, dla których firmy nie decydują się na przygotowywanie raportów środowiskowych. Wyniki badań⁹ przeprowadzonych wśród największych brytyjskich przedsiębiorstw notowanych w ramach indeksu FTSE 350 pozwalają na wskazanie głównych przyczyn niechęci do tego typu sprawozdawczości:

- kierownictwo nie widzi większych korzyści,
- brak regulacji prawnych, które by to obligatoryjnie wymuszały,
- zbyt duży wysiłek związany z przygotowaniem danych,
- opinia, że nie wpłynie to na zwiększenie sprzedaży,
- pogląd, że to zbyt kosztowne działanie,
- trudności w wyborze odpowiednich mierników,
- opinia, że brak jest zainteresowania tego typu informacjami ze strony otoczenia,
- niepodejmowanie tego typu działań także przez konkurencję,
- przeświadczenie o istnieniu lepszych sposobów komunikowania aspektów środowiskowych,
- ryzyko odwrócenia się klientów i innych interesariuszy od firmy,

⁸ Znacząca część odbiorców raportów w ogóle ich nie czyta. Potwierdzają to m.in. wyniki badań przeprowadzonych przez firmy KPMG i SustainAbility, por. W. Bartels, J. Iansen-Rogers, J. Kuszeński, *Count me In, The Readers' Take on Sustainability Reporting*, KPMG/SustainAbility 2008.

⁹ Por. A.D. Martin, D.J. Hadley, *Corporate environmental non-reporting – a UK FTSE 350 perspective*, „Business Strategy and the Environment” 2008, no. 17, s. 249–259.

- ryzyko procesów sądowych,
- pewność, że firma już wypracowała sobie dobrą opinię za jej wysiłki na rzecz środowiska,
- ryzyko nadważenia reputacji firmy.

Wydaje się jednak, że mimo takich poglądów nie ma już odwrotu od raportowania zagadnień środowiskowych. Przedsiębiorstwa powinny zatem podejmować działania w tym zakresie, nie czekając na narzucone z góry sankcje prawne, i raporty traktować jako dobrą inwestycję, która w niedalekiej przyszłości z pewnością się opłaci¹⁰.

3. Wytyczne do sporządzania raportów środowiskowych

Trwająca obecnie debata na temat konieczności raportowania aspektów środowiskowych nie dotyczy już kwestii, czy raportować, ale raczej, w jaki sposób to robić. Na świecie wypracowano szereg zaleceń dotyczących przygotowania i publikowania raportów, co prezentuje tabela 1.

Jak pokazują najnowsze badania¹¹, najczęściej stosowanym standardem wykorzystywanym do tworzenia raportów są wytyczne Global Reporting Initiative. Używa ich blisko 77% spośród 250 firm badanych przez KPMG.

Początki GRI sięgają lat 1997–1998, kiedy to amerykańska organizacja CERES (*Coalition for Environmentally Responsible Economies*) podjęła się stworzenia wytycznych raportowania. Szkic wytycznych GRI (*GRI's Sustainability Reporting Guidelines*) opublikowano w 1999 roku i przetestowano najpierw na 20 przedsiębiorstwach. Wyniki były komentowane przez wielu przedstawicieli przedsiębiorstw, jak również przez ekspertów niezwiązanych z przedsiębiorstwami. Zweryfikowana i uzupełniona, już trzecia wersja wytycznych (*G3 Guidelines*) została opublikowana w 2006 roku¹².

¹⁰ Szerzej na ten temat K. Skawińska, *Raportowanie społeczne – dobrowolne czy obowiązkowe?*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, http://www.fob.org.pl/raportowanie-spoeczne---dobrowolne-czy--160_2819.htm, 20.03.2010.

¹¹ Por. *International survey of corporate responsibility reporting*, KPMG International 2008, s. 35. Inne badania, w których analizowano zawartość 75 raportów CSR, wykazały, że wytyczne GRI stosuje blisko 60% kanadyjskich firm, 66% firm z USA i aż 84% firm spoza obszaru Ameryki Północnej; por. *CSR Trends 2008, Our 2nd Comprehensive Survey of Sustainability Reports Trends, Benchmarks and Best Practices*, Canadian Business for Social Responsibility, „Craib Design & Communications” 2008, s. 5.

¹² Szerzej na ten temat na oficjalnej stronie GRI: www.globalreporting.org.

Tabela 1

Wybrane wytyczne do sporządzania raportów środowiskowych

Rok wydania	Organizacja	Dokument
1993	International Institute for Sustainable Development (IISD), Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)	Coming Clean: Corporate Environmental Reporting
1993	Public Environmental Reporting Initiative (PERI), USA	PERI Guideline
1994	Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA), Kanada	CICA Guideline: Reporting on Environmental Performance
1995	The Forum on Environmental Reporting (FEEM), Fondazione Eni Enrico Mattei	Guidelines for Preparation of Company Environmental Reports
1996	United Nations Environment Programme (UNEP), Francja	Sustainability Guidelines – Engaging Stakeholders
1989–2000	Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES), USA	CERES Report Standard Guide
1997	NSW Environment Protection Authority (EPA), Australia	Corporate Environmental Reporting. Why and How of the NSW EPA in Australia
1997	Advisory Committee on Business and the Environment (ACBE), Wielka Brytania	Environmental Reporting and the Financial Sector: An Approach to Good Practice
1998	United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)	Environmental Financial Reporting Accounting and Reporting at the Corporate Levels
1998	Association of Chartered Certified Accountants (ACCA), Wielka Brytania	The ACCA Guide to Environmental and Energy Reporting
1998	Certified Management Accountants (CMA), Kanada	Writing and Evaluating Sustainable Development and Environmental Reports
1998	International Network for Environmental Management (INEM), Niemcy	INEM Environmental Reports, Environmental Statements: Guidelines on Preparation and Dissemination
2000	FORGE Group, Wielka Brytania	Guidelines on Environmental Management and Reporting for the Financial Services Sector
2000	European Chemical Industry Council (CEFIC), Belgia	The CEFIC Responsible Care – Health, Safety and Environmental Reporting
2000–2001	UK Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA), Wielka Brytania	General Guidelines on Environmental Reporting
2000–2006	Global Reporting Initiative (GRI), USA	Sustainability Reporting Guidelines

Źródło: opracowanie własne.

Inicjatywa GRI jest oparta na zasadach i praktykach promujących rzetelną sprawozdawczość i stosowanie się do wytycznych. Wytyczne te przeznaczone są dla organizacji, które chcą przedstawiać raporty dotyczące gospodarczych, eko-

logicznych lub społecznych aspektów ich działalności, produktów lub usług. Prawidłowo sporządzone sprawozdanie powinno zawierać pięć części:

1. Wizja i strategia – przedstawienie strategii organizacji składającej sprawozdanie odnośnie do kwestii zrównoważonego rozwoju, w tym oświadczenie kierownictwa.
2. Profil – przegląd struktury i działań organizacji składającej sprawozdanie oraz zakres raportu.
3. Struktura i systemy zarządzania – opis struktury organizacyjnej, programów działania i systemów zarządzania, w tym dotyczących włączenia interesariuszy w działania firmy.
4. Wskaźnik zawartości GRI (*GRI Content Index*) – tabela dostarczona przez organizację składającą sprawozdanie, wskazująca, gdzie znajdują się informacje w raporcie organizacji.
5. Wyniki – ocena wpływu albo oddziaływania organizacji składającej sprawozdanie, obejmująca wskaźniki wyników zintegrowanych, ekonomicznych, środowiskowych i społecznych.

Wskaźniki w ramach GRI obejmują następujące kategorie:

- a) wpływ ekonomiczny (aspekty: wyniki ekonomiczne, obecność na rynku, pośrednie wpływy ekonomiczne);
- b) wpływ środowiskowy (aspekty: materiały, energia, woda, bioróżnorodność, emisje, ścieki i odpady, produkty i usługi, transport, ogólne wydatki i inwestycje na ochronę środowiska);
- c) praktyki pracy i godne warunki pracy (aspekty: zatrudnienie, stosunki między pracownikami, higiena pracy, szkolenia i edukacja, różnorodność i możliwości);
- d) prawa człowieka (aspekty: praktyki inwestycji i zaopatrzenia, brak dyskryminacji, wolność zrzeszania i negocjacji w sprawie zbiorowych układów pracy, praca dzieci, przymus pracy, bezpieczeństwo, prawa rdzennych grup etnicznych);
- e) odpowiedzialność wobec społeczeństwa (aspekty: społeczeństwo, korupcja, zaangażowanie polityczne);
- f) odpowiedzialność za produkt (aspekty: zdrowie i bezpieczeństwo konsumentów, znakowanie produktów i usług, komunikacja marketingowa, polityka prywatności).

Wytyczne GRI mogą stanowić nieoficjalną, międzynarodową normę w zakresie sprawozdawczości przedsiębiorstw¹³. Warto zwrócić uwagę, że liczba raportów zarejestrowana na stronie internetowej Global Reporting Initiatives dynamicznie powiększa się – w roku 2006 wynosiła ona 685, w 2008 wzrosła już do 1362 firm.

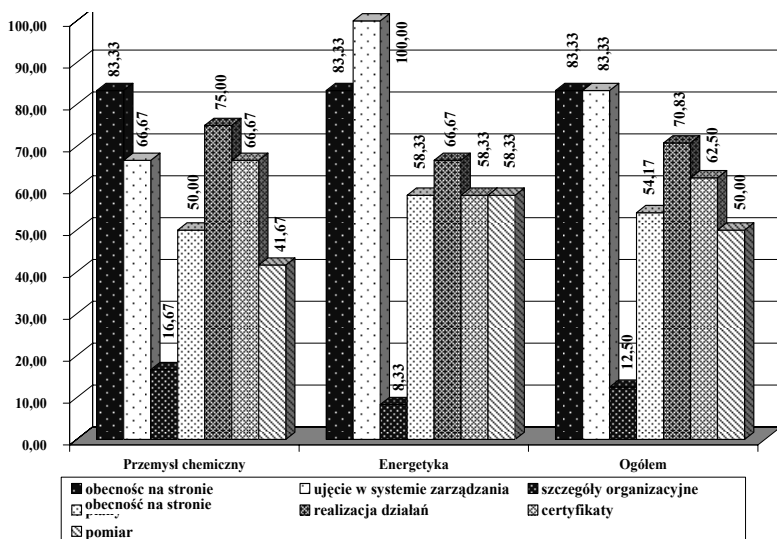
4. Sposoby dokonywania ujawnień ekologicznych aspektów działalności w wybranych przedsiębiorstwach w Polsce

Obecnie również od przedsiębiorstw w Polsce wymaga się prowadzenia działalności z zachowaniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego. Wynika to przede wszystkim z przyjętych przez państwo polskie unijnych zasad polityki ekologicznej, które mają na celu realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju. Dlatego funkcjonujące na rynku firmy podejmują przede wszystkim działania na rzecz ochrony środowiska niezbędne do wywiązywania się z obowiązków wynikających z przepisów prawnych. Jednakże część podmiotów uwzględnia ochronę środowiska w procesach zarządzania, widząc w tym szansę dalszego rozwoju. Przedsiębiorstwa te ujawniają bowiem informacje dotyczące ekologicznych aspektów swojej działalności, kreując swój nowy wizerunek, tj. „jednostki przyjaznej dla środowiska”. Świadczą również o tym badania przeprowadzane obecnie przez autorki artykułu na temat sposobów i zakresu ujawnień aspektów społecznych oraz środowiskowych w przedsiębiorstwach produkcyjnych w Polsce¹⁴. Niniejsze opracowanie przedstawia rezultaty podmiotów należących do branży energetycznej i chemicznej. W badaniu wykorzystano analizę zawartości (*content analysis*), która należy do najczęściej stosowanych metod używanych w pomiarze

¹³ Wizją *Global Reporting Initiative* jest sytuacja, kiedy raportowanie wyników ekonomicznych, środowiskowych i społecznych przez wszystkie organizacje będzie tak rutynowe i porównywalne, jak sprawozdawczość finansowa. GRI stara się realizować tę wizję przez opracowanie, ciągłe udoskonalanie i budowanie umiejętności stosowania tzw. ramowych zasad raportowania GRI. Wszystkie elementy opracowuje się, dążąc do globalnego porozumienia z wieloma interesariuszami.

¹⁴ Obecnie badania są w trakcie realizacji. Obserwacją objęto około 110 podmiotów wybranych na podstawie rankingu „Pięćsetka POLITYKI” – corocznego zestawienia największych polskich firm ułożonego według przychodów ze sprzedaży. Analizie podlega bezpośrednia zawartość firmowych witryn internetowych (strona główna, linki i zakładki) wraz z dokumentami dołączonymi najczęściej w postaci plików pdf, które obejmują m.in. wytyczne polityki środowiskowej, raporty roczne, raporty CSR oraz raporty środowiskowe.

społecznej i środowiskowej odpowiedzialności przedsiębiorstw¹⁵. Jest to technika wnioskowania w oparciu o obiektywne i systematyczne identyfikowanie cech wiadomości. Analiza zawartości jest głównym narzędziem wykorzystywanym do badania opublikowanych tekstów, które sprawdza występowanie w nich określonych informacji i pojęć¹⁶. Łącznie przebadano 24 jednostki. Zakres zagadnień ekologicznych objętych obserwacją przedstawia rysunek 2.

Rys. 2. Ujawnienia ekologicznych aspektów działalności przedsiębiorstw z branży energetycznej i chemicznej [%]

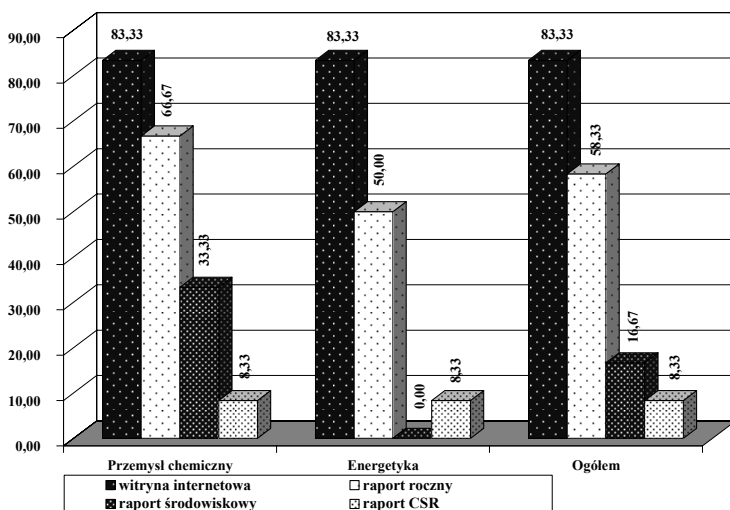
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Na podstawie danych zawartych na rysunku 2 należy stwierdzić, że badane jednostki już realizują szereg działań o charakterze proekologicznym skierowanych na racjonalizację użytkowania zasobów naturalnych oraz ograniczanie zagrożeń środowiska naturalnego, a także w przyszłości zamierzają je podejmować. Najczęściej też ochrona środowiska stanowi jeden z elementów strategii ich dalszego rozwoju (ujmuje ją w systemie zarządzania 83,33% badanych firm). Związane

¹⁵ Patrz szerzej na temat wykorzystywania tej metody przez innych: S. Stray, *Environmental reporting: The U.K. water and energy industries: A research note*, „Journal of Business Ethics”, Springer 2007, s. 698.

¹⁶ A. Jose, S. Lee, *Environmental reporting of global corporation: A content analysis based on website disclosures*, „Journal of Business Ethics”, Springer 2006, s. 311.

jest to z wprowadzeniem przez te podmioty Systemu Zarządzania Środowiskowego według normy ISO 14001 (system ten wprowadziło 66,78% badanych firm z branży chemicznej oraz 58,33% z branży energetycznej). Ponadto badane przedsiębiorstwa należą do branż szczególnie uciążliwych dla środowiska przyrodniczego, dlatego też są one rozliczane za skutki dokonywanych działań środowiskowo szkodliwych. Chcąc zatem poprawić swój wizerunek w oczach inwestorów i konsumentów, jednostki te ujawniają informacje na temat podejmowanych działań proekologicznych. Niemniej sposób ujawnień jest różny. Obrazuje to rysunek 3.

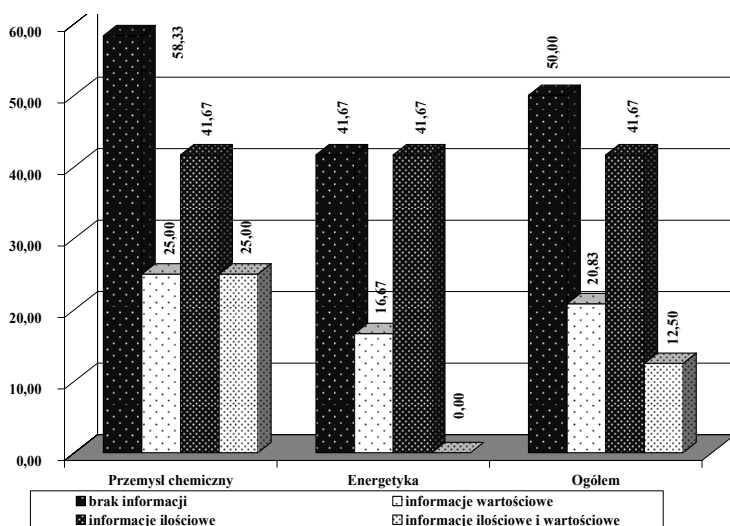

Rys. 3. Sposoby dokonywania ujawnień ekologicznych aspektów działalności w przedsiębiorstwach z branży energetycznej i chemicznej [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań. Uwaga: energetyka – jeden raport roczny był publikowany tylko w wersji angielskiej; przemysł chemiczny – dwa raporty roczne oraz raport CRS prezentowane były tylko w wersji angielskiej.

Przeprowadzone badania wskazują, że najczęściej przekazywanie informacji o środowiskowych aspektach działalności w Polsce odbywa się za pomocą witryny internetowej (83,33% wszystkich badanych firm). Ta forma przekazu jest nie tylko wygodna i dociera do szerszej liczby interesariuszy, ale również jest tania. Jednak coraz częściej prezentacja informacji o wpływie przedsiębiorstw na środowisko przyrodnicze pojawia się w rocznych raportach finansowych badanych podmiotów. Natomiast raporty ekologiczne oraz raporty CSR są rzadko

wykorzystywane do przedstawiania tego typu informacji. Trzeba również zaznaczyć, że zakres prezentowanych ujawnień na temat środowiskowych aspektów działalności w podmiotach z branży chemicznej i energetycznej jest różny, co prezentuje rysunek 4.

Rys. 4. Sposoby pomiaru dokonywanych ujawnień ekologicznych aspektów działalności w przedsiębiorstwach z branży energetycznej i chemicznej [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Badania wskazują, że połowa analizowanych przedsiębiorstw nie prezentuje żadnych informacji dotyczących aspektów ekologicznych swojej działalności. Jeśli firmy w ogóle przedstawiają dane w tym zakresie, to zazwyczaj (41,67% podmiotów w obu branżach) są to ujawnienia o charakterze ilościowym i dotyczą na przykład emisji zanieczyszczeń do atmosfery i ilości składowanych odpadów (Mg) lub poboru wód i ilości ścieków (m sześć.). Z kolei informacji o charakterze wartościowym, takich jak np. opłaty za korzystanie ze środowiska oraz nakłady inwestycyjne na przedsięwzięcia proekologiczne, dostarcza jedynie średnio co piąte z badanych przedsiębiorstw. Ponadto częściej dane takie odnaleźć można w podmiotach reprezentujących przemysł chemiczny (25% badanych firm). Branża chemiczna dominuje także, jeśli chodzi o wykazywanie szerokiego spektrum mierników zarówno ilościowych, jak i wartościowych – tutaj co czwarte

przedsiębiorstwo umieściło tego typu informacje, podczas gdy w energetyce na taki krok nie zdecydował się żaden z badanych podmiotów.

Uwagi końcowe

Prowadzenie działalności przez funkcjonujące na rynku podmioty zgodnie z poszanowaniem praw przyrody stanowi obecnie warunek niezbędny ich utrzymania się i dalszego rozwoju. Wynika to nie tylko ze wzrostu uregulowań prawnych nakazujących respektowanie zasad ochrony środowiska, ale również ze wzrostu świadomości społeczeństw, które domagają się informacji na temat podejmowanych przez jednostki działań o charakterze proekologicznym. Raportowanie środowiskowe może stać się skutecznym narzędziem umożliwiającym pozyskiwanie i przekazywanie danych o odpowiedniej jakości i użyteczności z tego zakresu. Wydaje się słuszna opinia rzecznika *Global Reporting Initiative* S. McAuslanda, który twierdzi, iż „raportowanie pozwala na lepsze zrozumienie relacji firmy z jej otoczeniem oraz na mierzenie swojej działalności. Co możesz zmierzyć, tym możesz zarządzać. A czym możesz zarządzać, to możesz zmienić”¹⁷. Dlatego też istotne jest, aby również firmy działające w Polsce przekazywały tego typu informacje do publicznej wiadomości, widząc w tym osiągnięcie potencjalnych korzyści w przyszłości. Do tej pory bowiem zarówno jakość, jak i zakres dokonywanych przez przedsiębiorstwa ujawnień jest różny i wciąż niewystarczający.

Literatura

- Anam L., *Trends in sustainability reporting*, Interview with Scott McAusland, 27.11.2008, s. 2, www.globalreporting.org, 25.03.2010.
- Bartels W., Iansen-Rogers J., Kuszewski J., *Count me In. The Readers' Take on Sustainability Reporting*, KPMG/SustainAbility 2008.
- Brzozowski T., *Raportowanie środowiskowe. Teoria i praktyka w świetle doświadczeń międzynarodowych*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1075, Wrocław 2005.
- Cerin P., *Communication on corporate environmental reports*, „Corporate Social Responsibility and Environmental Management” 2002, no. 9.

¹⁷ L. Anam, *Trends in sustainability reporting, interview with Scott McAusland* (27/11/2008), s. 2, www.globalreporting.org, 25.03.2010.

- CSR Trends 2008, Our 2nd Comprehensive Survey of Sustainability Reports Trends, Benchmarks and Best Practices, Canadian Business for Social Responsibility, „Craib Design & Communications” 2008.*
- Environmental reporting guidenlines – towards a sustainable society*, June 2007, Ministry of the Environment, Government of Japan, <http://www.env.go.jp/en/policy/economy/erg2007.pdf>, 29.03.2010.
- Fet A.M., Staniškis J.K., Arbačiauskas V., *Indicators and reporting as a driving tool for environmental activities in the region*, „Environmental Research Engineering and Management” 2009, no. 1 (47).
- International survey of corporate responsibility reporting*, KPMG International 2008.
- Jose A., Lee S., *Environmental reporting of global corporation: A content analysis based on website disclosures*, „Journal of Business Ethics”, Springer 2006.
- Martin A.D., Hadley D.J., *Corporate environmental non-reporting – a UK FTSE 350 perspective*, „Business Strategy and the Environment” 2008, no. 17.
- Piontek B., *Rozwój zrównoważony i trwały w miernikach oraz w systemach sprawozdawczości*, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Bytom 2002.
- Poskrobko B., *Teoretyczne aspekty ekorozwoju*, „Ekonomia i Środowisko” 1997, nr 1.
- Schaltegger S., Müller K., Hindrichsen H., *Corporate environmental accounting*, John Wiley & Sons, New York 1996.
- Skawińska K., *Raportowanie społeczne – dobrowolne czy obowiązkowe?*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, http://www.fob.org.pl/raportowanie-spoeczne---dobrowolne-czy--160_2819.htm, 20.03.2010.
- Stępień M., Pramanik A.K., *Sprawozdawczość środowiskowa – przegląd rozwiązań w różnych krajach*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 702, Kraków 2006.
- Stray S., *Environmental reporting: The U.K. water and energy industries: A research note*, „Journal of Business Ethics”, Springer 2007.

dr Aleksandra Paszkiewicz
dr Arleta Szadziewska
Uniwersytet Gdański
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot
opalasz@wp.pl
arletasz@gnu.univ.gda.pl

ENVIRONMENTAL REPORTING IN CHEMICAL AND ENERGY INDUSTRIES

Summary

The aim of the paper is to show:

- the evolution of environmental reporting,
- goals and benefits resulting from disclosing pro-ecological activities,
- the most popular guidelines for environmental reporting,
- ways of presenting pro-ecological activities in the biggest chemical companies and energy industry in Poland.

Translated by authors